

Rapsbaggen *Meligethes caudatus* Guillebeau i Sverige

[*Meligethes caudatus* Guillebeau in Sweden (Coleoptera: Nitidulidae)]

MIKAEL SÖRENSSON

Rapsbaggar - det praktiska men något missvisande svenska namnet på släktet *Meligethes* Stephens - är en artrik grupp av glansbaggar (Nitidulidae) med huvudsaklig utbredning i Gamla världen. Från Västpalearktis är ca 150 arter kända (Audisio 1993), de flesta av dessa förekommande i och kring medelhavsområdet. Många rapsbaggar är tämligen hårt bundna till bestämda artgrupper eller släkten av växter, särskilt inom familjerna Lamiaceae, Brassicaceae och Boraginaceae.

Från Sverige har uppgivits 37 arter (Lundberg 1995), men släktets mångformighet och välkända taxonomiska svårigheter har gjort att fler arter kunde förväntas. På annan plats i detta häfte har Bertil Ericson (1999) sålunda redogjort för tre för landet nya arter, varav två är nyinvandrade från sydväst. Samtidigt avfördes *Meligethes anthracinus* Bris. från den svenska artlistan p.g.a. felbestämning.

Den italienske specialisten Paolo Audisio hävdar i sitt stora verk över de västpalearktiska glansbaggarna (Audisio 1993) att den välkända och vitt utbredda arten *M. subrugosus* (Gyll.) i själva verket omfattar två arter, *M. subrugosus* och *M. caudatus* Guillebeau, 1897. Dessa "tvillingarter" står varandra så nära att de av många författare tidigare inte ansetts som artskilda utan former av en enda morfologiskt variabel art. Vad som talar för detta är att såväl de hanliga som de honliga genitalierna är identiskt byggda. Endast bakkroppspetsens utseende tycks konstant skilja sig mellan formerna enligt Audisio (se Fig. 1). Trots detta menar han att de två formerna bör uppfattas som skilda arter, detta främst grundat på ekologiska och biogeografiska indicier.

Jag kan här inte yttra mig närmare om de införda indicierna, men Audisio's egna undersökningar av allelfrekvenser hos italienska populationer av båda formerna visar, enligt hans mening, på så stora genetiska skillnader att former-

na förtjänar att betraktas som arter (Audisio 1993). Problemet bör uppmärksammas även hos oss eftersom båda arterna, enligt Audisio, förekommer i Skandinavien. De utvecklas på örter inom blåklockefamiljen (Ranunculaceae), *M. subrugosus* främst på blåmunkar (*Jasione montana*) men även olika klock-arter (*Campanula* spp.) om blåmunkar eventuellt saknas, *M. caudatus* främst på arter i gruppen runt liten blåklocka (*Campanula rotundifolia*).

Jag lämnar i detta sammanhanget frågan om formernas artstatus därhän, eftersom det fordrar en omfattande och allsidig utredning. Rent generellt synes det dock tveksamt att upprätthålla dem som skilda arter, framför allt eftersom genitaliernas byggnad hos båda könen är identisk, ett faktum som går på tvärs mot vad som vanligen gäller inom släktet. En viss variation i bakkroppspetsens utformning på svenskt material försvarar även vissa individers placering till art. Av dessa skäl använder jag nedan termen "form" i stället för "art"

M. subrugosus är en eurytop form med vidsträckt utbredning över i stort sett hela Europa medan *M. caudatus* synes inskränkt till vissa bergstrakter i Syd-, Mellan- och Östeuropa samt delar av Skandinavien. Upphovet till den senare formens inskränkta utbredning menar Audisio beror på dess anpassning till kyligare klimat, ett resultat av istidens omvälvande klimatförändringar. Det är svårt att säga hur pass hållbart hans resonemang är, men motivet skulle åtminstone delvis förklara den vidsträckta utbredningen för *M. caudatus* i norra Europa.

I avsikt att försöka klarlägga de båda formernas utbredning i Sverige har jag gått igenom material i min egen samling och i andra samlingar förvarade på Zoologiska museet i Lund (ZML), sammanlagt ca ett hundra exemplar. Med utgångspunkt från detta står det klart att formen *M. caudatus* dominerar helt i vårt land, och att det

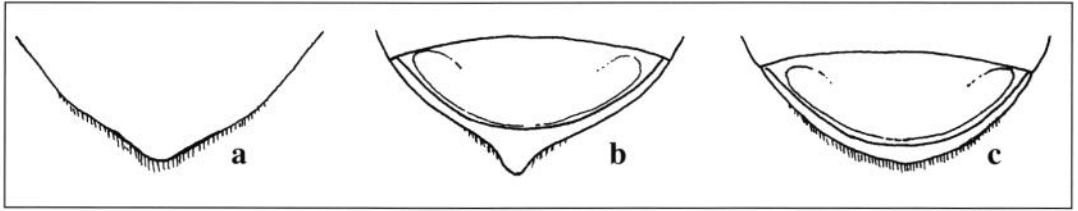

Fig. 1 a-c. Bakkroppsspetsen (pygidium) sedd ovan-/bakifrån hos honor av *Meligethes caudatus* och *M. subrugosus*. a. ? *M. caudatus* (S:Sk. Stoby s:n), b. *M. caudatus*, c. *M. subrugosus*. a. original, b-c. efter Audisio (1993).

Pygidium of females of Meligethes caudatus and M. subrugosus.

synes tveksamt om *M. subrugosus* överhuvudtaget förekommer här. Anledningen till min tveksamhet är främst att bakkroppsspetsens utformning tycks variera en del, både hos honor och hanar, och att de figurer som presenterats i olika arbeten (Audisio 1993, Spornraft 1998, Hansen et al. 1996) endast delvis går att applicera på svenskt material.

Svenska hanar är oftast svårplacerade i det att bakkroppsspetsen är så avtrubbad, betydligt mer än vad figurerna i t.ex. Spornraft (1998) skvallrar om, att det i praktiken är omöjligt att säkert avgöra arttillhörigheten. Däremot är honorna i regel enkla att placera, även om det förekommer exemplar med mer eller mindre reducerad bakkroppsspets. Alla dessa exemplar bedömer jag ändå som tillhörande formen *M. caudatus*. Dock har jag hittat några honexemplar från norra Skåne i coll. Israelson (ZML) med i stort sett helt avrundat pygidium och som därför, enligt min mening, verkligen kan vara den äkta *M. subrugosus*. Men bestämningen är osäker med tanke på den förhållandevis stora morfologiska variation som föreligger, samt avsaknaden av längre individserier från en och samma lokal. För att om möjligt avgöra frågan bör därför mer material av längre individserier från olika lokaler och olika näringsväxter insamlas. I sammanhanget bör nämnas att endast en form tycks förekomma i Danmark, *M. caudatus* (Hansen et al. 1996), vilket dock inte överensstämmer med utbredningskartorna för respektive arter i Audisio (1993; fig. 213).

Tack

Paolo Audisio (Rom) satte mig på spåret och hjälpte mig med bestämning av ett större material sydsvenska *Meligethes*-arter. Roy Danielsson gav mig godhetsfullt tillstånd att inspektera samlingarna i Lund (ZML). Båda tackas hjärtligt.

Litteratur

- Audisio, P. 1993. Fauna d'Italia. Coleoptera. Nitidulidae-Kateretidae. Ed. Calderini, Bologna. 971 pp.
 Ericson, B. 1999. Nya fynd av rapsbaggar (Coleoptera: Nitidulidae: *Meligethes*) med tre för Sverige nya arter. – Ent. Tidskr. 120 (3): 117-125.
 Hansen, M., V. Mahler, E. Palm & J. Pedersen. 1996. 15. tillæg til "Fortegnelse over Danmarks biller" (Coleoptera). – Ent. Meddr. 64:233-272.
 Lundberg, S. 1995. Catalogus Coleopterorum Sueciae. Entomologiska Föreningen Stockholm.
 Spornraft, K. 1998. 50. Familie: Nitidulidae, pp. 240-243. In: Die Käfer Mitteleuropas. 4. Supplementband (eds. W. Lucht & B. Klausnitzer). Goecke & Evers, Krefeld. 398 pp.

Summary

The distribution and status of the Pollen beetle *Meligethes caudatus* Guillebeau, 1897 in Sweden is discussed in relation to its close relative, *M. subrugosus* (Gyllenhal, 1808). Most Swedish material studied seems to belong to *M. caudatus*. Its specific status may, however, be questioned due to the intraspecific variation and more material is needed in order to solve the problems connected with the species pair.

Mikael Sörensson, Zoologiska Institutionen
 Helgonavägen 3, 223 62 Lund
 mikael.sorensson@zool.lu.se